

שמעתא עמיקתא

גליון תרפ"ב | פרשת תרומה | תשפ"ו | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

משיעורי

הלכות מצויות ליחוד והמסתעף (ב') הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

(קדושין ע). שכתב דאציג דמצינו בקרא כדאמר אליעזר עבד אברהם לרבקה השקיני נא מעט מיס מכדך וגוי, נר' פשוט שלא נגזרה גזירה זו ואותו פעם שהיה אפי' על יחוד פנוי' לא גזרו אלא עד אחר אותו מעשה דתמר, עייכ. ומי"מ נהגו בכל תפוצות ישראל כשבאים אורחים לבית בעה"ב ואשת הבעה"ב מכבדם ומאכילם ומשקם ומוזגת להם כוסות, ואין איסור כלל בזה, לא מבעיא אם הבעה"ב מיסב עמהם, אלא אפי' אינו מיסב שם, כיון שאיננה עושה דרך שימוש התקרבות אלא מפני הכנסת אורחים ומפני שעליה מוטל כל צרכי הבית אין איסור בדבר, וכן באכסניא כשבעלת האכסניא מוזגת כוסות להאורחים אין זה דרך שימוש התקרבות אלא דרך שירות. [עיי"ש ברמ"א ובערוה"ש (שם אות ט). וכת' העור מקודש (שם טע ב) דהא דנוהגין להקל בהצעת המטה והבאת אוכלים ומשקים לשלחן עיי' משרתת, היינו כי כוסמים על הסוברים שכשיש שם רבים אין קפידא בזה, וכן הוא ששאתנו נזמו אין קפידא, וכן בכל אופן דלא שייך איסור יחוד. ועיי"ש שמש"ק דמי"מ נכון להזכר שלא תציע לפניו, וכן אם עוצם עיניו בשעת ההצעה ובשעת הבאת האוכלים והמשקים להשלחן אולי עיי"ז אין עוד חשש לכוי"ע, ובכ"ז לעשות כן].

הושטה מיד ליד ובדומה

יש אוסרים להושיט חפץ מידו ליד אשה, אלא יניחנו והיא תקחנו משם. [עיי' בנימין זאב (ססי קמג) שכת' דנלע"ד לומר דכיון דמשום הרגל בעיניה אין לאכול הוב עם הזבה הי"ה דאיכא למינ"י דלא יאכל איש עם אי"א בקערה א' משום דמביא חבה ומשום לך אמרין נוירא סחור סחור לכרמא לא תקרב כדמייתיי לה פייק דשבת, עיי"ג]. ויש מקילים בזה (אם נזכר מנגיעה) [אולם הרשב"א (סיי אלף קפח) כתי' דאפשר לומר דכשאסרו הושטת כלי ושאר כל הדברים שאין בהן הרגל כל כך לא אסרו אלא באשתו נדה שגבו שג בה אבל לא בשאר הנשים שאין לבו גס בהן. דהפרש יש בין מי שלבו גס בה ולמי שאין לבו גס בה], ומעיקר הדין אפשר להקל. [נמי"א (אה"ע"י סי' כא טע"ה) ד"י"א יהוא דהין באכילה עמא בקערה נמי אסור בכל ערוה כמו באשתו נדה. ויש מקילים בכל אלה, ולא אסרו דברים של חבה רק באשתו נדה, עיי"כ. ועיי' בב"ש (סי"ט ט) שכת' דיש מקילים בכל אלה - היינו באכילה בקערה אחת או להושיט מידו לידה אסור באשתו נדה מ"מ באשה אחרת לא חיישינן להרהור בכה"ג אבל רחיצת ידיים והצעת מטה ומוזגת הכוס לא פליג הרשב"א].

שאלת שלום

אין שואלים בשלום אשה כלל, אפילו עיי' שליח, ואפי' עיי' בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים. [קדושין (ע-ג). וש"ע (אה"ע"י סי' כא טע"ו)]. והטעם שאין שואלין בשלום אשה דשמא מתוך שאילת שלום אפילו עיי' שליח יהיו רגילין זה עם זה [רש"י קידושין שם].] ויש שלמדו זכות לאינן נזהרין באיסור זה בזמן הזה. [עיי' במהר"ם שיק (אה"ע"י סי' נג) שכתב דסמכי על מש"כ תוס' קידושין דף פ"א ע"א, וכן פסק הרמ"א טע"ה דכשכונתו לשם שמים מותר להשתמש באשה והי"ה כל כיוצא"ב, ובפרט כיון דארתא היא לית ביה משום חיבה והרהור ושכי"כ הריטב"א הנמוא בפת"ש (שם ס"יי"ד ז)]. ומי"מ אפ' לדעה זו המקדש עצמו בדבר המתור לו וראוי לו קדוש יאמר לו. [מהר"ם שיק שם. ועיי' בשבט הלוי (ח"ד סי' קסח)].

לשאל את בעלה על שלום אשתו

מותר לשאל לבעלה על שלום אשתו. [ש"ע (שם טע"ו)]. ודוקא לבעלה אבל לא לאחר. [ח"י"מ (סי' ז) וב"ש (סי' יג)]. ויש מי שמיקל אף בזה. [ב"ח (אות ד). והערוה"ש (אות ח) הביא פלוגתת הח"י"מ והב"ח ומשמע שנטוה להקל. ועיי' במהר"ם שיק (אה"ע"י סי' נג)] ומי"מ רק שלא בפניה מותר לשאול לשלומה עיי' בעלה, אבל בפניה אפי' עיי' בעלה אסור. [שער אפרים (סי' קטז) הגה מבן המחבר] דהוי כאלו מדבר ממה וחיי' שתשיב לו דרך חיבה על ששאל בשלומה, אבל לשלוח לה שלום אף עיי' בעלה ושלא בפניה דהוי תרתי לטיבותא אפי"ה אסור, עיי"כ. והובא באוצר הפוסקים (סי' כא ס"ק נ אות ז)].

באגרת

לכתוב במכתב דרישת שלום לזוגתך או ותאמר שלום לזוגתך אסור דזהו שאילת שלום עיי' בעלה, אבל לשאל בשלומה במכתב מותר דהרי שואל לבעלה איך שלומה ומי"מ להחמיר שלא להזכיר את שמח. [מהרש"ל (בביאורו לטור) והביאו הב"ח שם וכן פסקו הטי"ז (על טע"ו), הח"י"מ (סי' ז) והערוה"ש (אות ח)]. ואם האשה אינה בריאה או כיוצא"ב מותר לכתוב תודיעני משלום אשתך. [ט"ז (סי' כא על טע"ו) ודבכה"ט אינה מראה אהבה בדרישת שלום].

לשאל לאשה על שלום אישה אחרת

. [מהרש"א (בי"מ פז. ד"ה למדה). והובא בערוה"ש (אות ח)].

כבתו, בלתו ואחותו

בבתו וכלתו ואחותו אין איסור בשאילת שלומם דלא שייך בהן קירוב דעת דדרך ארץ כן הוא שהאב שואל בשלום זרעו וחוב הוא עליו. [ערוה"ש (שם אות ח)].

אמירת "בוקר טוב", "מזל טוב" וכו'

אין האיסור רק בשאילת שלום שיש בזה קירוב דעת, אבל לומר "בוקר טוב" וכה"ג דאין איסור. [ערוה"ש (שם אות ח)]. וכן מותר לברכה כגון באמירת מזל טוב. [עור מקודש (סי' כא) שכת' אודות להתפלל עבור אשה שלא בפניה פשיטא שאין חשש כלל ואדרבא מוטל להתפלל וגם שיעודת מזה, אך גם בפניה אין חשש וכמפורש גבי אלוהו הנביא ע"ה ואלעשי הנביא עיי"ה שהתפללו בעד הנשים הצרפתי ושונמית ז"ל וכדומה ומשמע שהי' תפילותיהם בפניהן כו', אלא ודאי שרק דרישת שלום כסגנון דרישה הנוונה בעולם להראות אהבה או לה רק זה מהמנוגע לנשים, ולזה המנהג פשוט שילכו לומר מזי"ט להיולדת אחר המילה וכן אומרים מזי"ט בשעת נשואין לנשים וכדומה, ורק דרישת שלום הוא בחינת אהבה ביותר בבחינת משי"ה לפני אחי ורעי אדברה נא שלום שזה מורה על אהוות ורעות. וזה נמנע מצד קירוב הדעת בבחינת שלום לרחוק ולקרוב, מה שאין כן זולת זה נכון להתפלל עבורן היטב, עיי"כ].

איסור ריבוי שיחה

אסור להרבות שיחה עם אשה. [אבות (פ"א מ"ה), נדרים (כ). ועירובין (גג)]. וכן הביא הר"י"י בנדרים (ו; ברי"ק). ועיי' במהרש"א (בכ"ז סא. ד"ה ואפילו) שכתב דלפי הרמב"ם בהך שטינוי לא ריבה אדם שיחה כו' ו דמשום איסורא נעו בה, עיי"ש. ועיי' עוד במגיד משנה (אס"ב פכ"א ה"ב) שמבואר נמי דזה בכלל איסור אלא שאינו אלא מדרבנן. ועיי' בערוה"ש (אה"ע"י סי' ח אות ז)].

דבור לצורך

לא אסור חז"ל אלא דבור שאין בו צורך כגון דוברי הבאי כספור המאורעות וכיוצא באלו.

אבל במקום הצורך מותר לפי הענין. [מאירי (אבות שם). ועיי' במהרש"א (בי"מ פז; ד"ה למדה) שכת' דודאי לצורך דבר מה מותר לדבר עם האשה דהא עלי דבר עם חנה ואלעשי עם השונמית ולא קאמר דבור באשה אלא קול בנהנה מקולה, עיי"כ. וכן מבואר בס"ח (סי' אלף)].

להרחיק עצמו מהנסיון

הזהירונו רבותינו ז"ל דיש לאדם להרחיק עצמו מנסיון בכל כחו. [חזו"ני (אמונה ובטחון פי"ד אות ט) שכת' שהזהירונו רבותינו ז"ל דיש לאדם להרחיק עצמו מנסיון בכל כחו. וכן הוא בערוה"ש (אה"ע"י סי' כא אות ג). וכן מצינו בב"ב (נ; ו) ועוצם עיניו מראות ברע א"ר חייא בר אבא זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכניסה היכי דמי אי דאיכא דרכא אחרינתא רשע הוא אי דליכא דרכא אחרינתא אנוס הוא לעולם דליכא דרכא אחרינתא ומיבעי ליה למינס נפשיה. ופירש הרשב"ם אי דאיכא דרכא אחרינא - ואזיל בהך. רשע הוא - ואף על פי שעוצם עיניו שלא היה לו לקרב אלא להרחיק מן העבירה דקיי"ל בחולין (מד; ה) הרחק מן הכיעור, עיי"כ. ומה שמצינו בשערי תשובה (שי"א אות לד) ובאור החיים (ויקרא פכ"ו פ"ס ג אות ח) לכא"י הפך זה, שאני תהם דאירי בדרגה של דוד המלך והאמוראים הק', ואין הדבר נוגע לדידן אוביו הקיר ואין הדבר צריך לפנים].

חובת זהירות מהסתכלות

מי שאינו נזהר בהסתכלות וכדו' עונשו חמור. [עיי' בבב"ב (סא). דאיתא המרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו לא ניקה מדינה של גיהנם שנאמר יד ליד לא ניקה רע לא ניקה מדינה של גיהנם. וכן הוא בעוד מקומות. ועיי' בא"מ (אוי"ח סי' ז) דעל כל אדם להביט כפי האפשר למטה כשהולך בשוק אך לא באופן שיהיה פרוש קיזאי שיהיה מקיז דם לכותלים עיי' בסוטה (כב:). ועיי' עוד בכל זה בא"מ חלק אה"ע ססי' נ"ן].

גדר הסתכלות

ראיה בעלמא לפי תומו בלא הנאה שריא אם לא מצד המוסר. ואדם חשוב יש לו לזהר בכל גווני. [מ"יב (סי' עה ססי"ז)]. ועיי"ש שכת' עיי"פ הפמ"ג (מ"ז ססי"א). דבמקומות שדרכם להיות מכוסים אף ראיה בעלמא אסור, אלא דעי' בבה"ל (ססי' רכה) שחביא מהמ"א (סי' רכה ס"ק כ) שכת' דהא דאמרי' אסור להסתכל בצלם דמות אדם רשע מיירי שראותו ומי"מ נראה דדוקא להסתכל בו ביותר ולהתבונן בצלמו ודמותו אסור אבל ראיה בעלמא מותר וכמ"ש רסי' רכ"ט עיי"ש. וכתב שיש קצת ראיה לדבריו מעי"ז (כ) דמקשה מיתבי וכו' שלא יסתכל אדם באשה נאה וכו' תיפוק ליה דאפילו היה זכר היה אסור להסתכל בו מצד דאסור להסתכל בדמות וכו' אי"ו דהסתכלות בעלמא שרי דדוקא להסתכל בו ביותר ולהתבונן בדמותו והתם לענין אשה אפילו סתם הסתכלות אסור, עיי"כ. מבואר דאיכא איסור אף סתם הסתכלות. ועיי"ק. וצ"ל דלעולם בין בענין איסור הסתכלות של נכ"ו"ם בין באיסור ההסתכלות של אשה לא סגי בראייה בעלמא אלא בעינן הסתכלות ממש, אלא שבענין איסור הסתכלות באשה הדבר תלוי בהנאה ובעי"ם העיקר תלוי בהתבוננות].

אמירת דברים שבקדושה

אסור לקרוא קרי"ש וכן לומר כל עניני קדושה נגד ערוה עד שיחזיר פניו. וכן נגד טפח מגולה, ולדעת הרמ"א (סי' עה טע"א) אף פניו מטפח אסור. ומי"מ י"א שמהני עצמית עינים אם הוא נזכר מלראות [כן הביא המ"ב (שם ס"ק א) וסי' עו ס"ק ב]. וכן היקל החזו"ני (אוי"ח סי' טז ס"ק ז ד"ה ולענין)]. וכש"א"א בענין אחר יש לסמוך על זה. [מ"יב (ס"ק א)]. וי"א דאיסור טפח מגולה אינו אלא כשמסתכל בה, אבל בראייה בעלמא מותר. [תרי"י (בכ"ז יז. ד"ה ערוה). וכן פסקו הר"י"ז (אות ו), החזו"א (שם) והגר"ח"ק (אשי ישראל תשובה סא)]. ולמעשה אין להקל אלא בדיעבד אם כבר שקא יש ש"א"צ לחזור ולקרות. [מ"יב (סי' ד)]. ובשעת הדחק אפשר לסמוך להקל כל שמחזיר מבטו ואין העין מורגשת. [דבכה"ט ה"ו כבדיעבד. בפרט דלדעת החזו"ני"א מותר בכה"ג אף לכתחלה].

מאיזה גיל

י"א שאיסור ראיה נוהג בקטנה מגיל ג'. [בה"ל (סי' עה ד"ה טפח)]. וי"א שאלו שאין יצר עליהן מחמת קוטנותן אין איסור מעיקר הדין, והכל לפי מצויאותן וקטנותן של הקטנות [חזו"ני"א (סי' טז ס"ק ח ד"ה כתב במי"א)]. ודעת הגר"ח"ק צ"ל (דרך שיחה פ"ר קדושים עמי שנה) אלבא דהחזו"ני"א שהאיסור הוא בערך מגיל ז', והמנהג להקל כדעה זו. [הגרש"י"א צ"ל (הליכ"ש תפלה פ"כ אות טו)] ומי"מ לענין אמירת דברים שבקדושה כנגדה יש להחמיר משלש שנים ואילך. [שם].

בגדי צבעונים

אסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה אפילו אינה לבושה בהן. [עיי"ז (כ); וש"ע (אה"ע"י סי' כא טע"א) שמא יבא להרהר בה. וכת' בבית שערים (אוי"ח סי' לג) דאסור אפי' פנויה. ועיי' בשו"ת הבי"ח (סי' יז) שאף כשכבר לא חיה אסור במכירה. ועיי"ש בבית שערים דיי"ק מדברי רש"י בעי"ז שם דמשמע דאפי' מכירה אין איסור אלא בראה אותה פ"א מלובשת בהן, אולם שוב כתי' דיד"ל דאפי' לא לבשתן מעולם אסור אבל כיו"פ בעינן שמכירה. אולם עיי' בסמ"ג (לאוין קכז) שכת' דאסור להסתכל בבגדי צבע שנים קצת של אשה שהוא מכיר ואפילו שחוחים על גבי כותל כדאיתא בעי"ז (כ); שעל ידו כן מהרהר בה, עיי"כ. ומבואר מדבריו דס"ל דכוננת הגמי' שאמרו הני מילי בעתיקי פירושו ישן ממש דלא כרש"י. ועכ"פ מבואר מדבריו דלמסקנא נקטינן כחילוק של הגמי' ואפשר ששאר הפוסקים שלא כתבו כהסמ"ג היינו משום דס"ל כפירושו רש"י, אבל מודים דהלכה כחילוק זה בגמ'].

אשתו לובשת את בגד חבתה

אם אשתו לובשת את בגדתה רשאי להסתכל בהם. [כן מסתבר דעד כאן לא חששו חז"ל להרהור אלא כשמסתכל על בגד של אשה בזמנו שלא לובשים אותו משום שיבא להזכר ממי שדרכה ללבושו, אבל כשאשתו לבושה בבגד של חבתה י"ל דלא חששו שיבא להרהר על אשה אחרת. וכן בהא דאיתא בשו"ע (וי"ד סי' קצ טע"מ) בדקה חלוקה ומפסתו ומצאה טהורה, והשאיילה לחבתה, ולבשה, ומצאה בו כתם, הראשונה טהורה, והשניה טמאה, עיי"כ. ומבואר שהיו משאילות בגדותיהם. אלא דדלמא יש לדחות דשאני התם דבבגדי לבן מיידי].

תכשיטים

י"א שבכלל האיסור כל תכשיטיה שמא יבוא להרהר כיון שמכירה. [נחמת אדם (כלל קכה אות ג). אולם לכאורה צ"ע דיד"ל דדוקא בבגדים חששו להרהור בהסתכלות משום שראוים צורת גוף משא"כ בתכשיטים וכדו'. וכן מדברי הרמב"ם (אס"ב פכ"א ה"כ"א) שכת' "אפילו להסתכל בבגדי צמר של אשה שהוא מכירה אסור" משמע דלא כהחכ"א, וצ"ע].

הרחקות

אסור חז"ל מוזגת הכוס וכדומה עיי' אשה. [ש"ע (אה"ע"י סי' כא טע"ה), עיי"ש שכת' דהיינו בין גדולה בין קטנה, בין שפחה בין משוחררת, שמא יבא לדיד ההורר עבירה. באיזה שמוש אמרו, ברחיצת פניו ידיו ורגליו, אפי' ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפי' אינה נוגעת בו, והצעת המטה בפניו, ומוזגת הכוס. ועיי' במקנה

שכיבה אפרקיד

אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה. (נדה יד.) ושוייע (אה"ע סי כג סעי ג ואו"ח סי סג סעי א).
טעם הדבר ותוקף האיסור

י"א שאין בזה איסור מעיקר דאין אלא משום גנאי. [רש"י (נדה יד. וברכות יג:)]. וי"א שזה איסור מעיקר דאין משום חשש תקלה. [תוס' (נדה שם ד"ה לייט), עיי"ש טעמם. ועיי עוד במאירי (ברכות יג: ד"ה פרקין) וברמב"ם (אסי"ב פכ"א הי"ט). וכלשוני הרמב"ם פסקו הטשויע (סי כג). ועיי בערוליני (נדה יד.) ד"ה לייט) שכתב דלג פירושים לכאורה יש נפקותא, עיי"ש], **וכן עיקר**. [שו"ע (סי כג סעי ג) ומ"ב (סי רלט ס"סיק ו). ומ"מ נראה דאין זה אלא מדרבנן לא מבעיא לדעת רש"י שכתב דמשום גנאי אתינן עלה אלא אף לדעת הרמב"ם מסתבר הדכי הוין].

פניו למטה

י"א שהאיסור הוא דוקא כשפניו למעלה. [רש"י נדה שם. וכן הסכימו התוס' שם (ד"ה אפרקיד) דלא כהערוך. והעירוני שכן משמע מהגמ' בובחים (ד.) דאיתא שם רמי ריש לקיש על מעוהי בי מדרשא ומקשי אם כשרים הם ירצו ואם אין מרצין למה באין. ופרש"י הכי לרמי רמי ריש לקיש על מעוהו - שוכב על בטנו פניו למטה כלפי קרקע], ע"כ. ועיי בתוס' (גיטין מז.) ד"ה כריסי כרי) שכת' דרכן היה לשכב על בטנם כדאמר"י בובחים (שם) ריש לקיש רמי אמעוהי ומקשה, ע"כ. אלא דיש לדחות את הראיה לפי המבואר להלן דאיסור שוכב אפרקדי הוא דוקא ביושן ולא כשהוא ער]. וי"א **שאיסור זה הוא אף כשוכב ופניו למטה**. [רשב"א (ברכות יג: ד"ה פרקין)], **וכן עיקר**. [עיי ברמב"ם באסי"ב (פכ"א הי"ט) שאסר כשפניו למעלה. ובהל' דעות (פי"ד הי"ח) כתב דלא יישן אדם לא על פניו ולא על ערפו אלא על צדו כו', ע"כ. ומבואר שאם שוכב עם פניו למטה יש בזה יש משום דרכי הרפואה לחוד. אולם הפרי"ח על הרמב"ם דעות כת' דמקור דברי הרמב"ם מהגמ' (ברכות יג: ונדה יד.). ומבואר דס"ל דהרמב"ם אוסר מעיקר הדין. ועיי ברמב"ם הלכות קרי"ש (פי"ב הי"ב) שהביא לאסור אף בפניו למטה. ואי"כ מוכח דס"ל דאפרקדי הוי אף כשפניו למטה. ועיי באפי זוטר' (סי כג אות ז) שעמד על דברי הרמב"ם באסי"ב שסתם בזה, ונשאר בצ"ע. והשו"ע באה"ע (סי כג סעי ג) כתב דאסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה. אולם באו"ח (סי סג סעי א) כתב בענין ק"יש שפרקדן הוא אף כשפניו למטה. והמ"ב (סי רלט ס"סיק ו) כתבו לאסור אף כשפניו טוחות למטה].

אינו ישן

דין זה הוא **דוקא בישן**. [כן מבואר ברש"י לעיל וכן ממש מהמאירי הנ"ל אע"פ שלדעת האיסור הוא מחמת חשש הרהור ואף לדעת הסוברים שמשום חימום אתינן עלה אפשר לישן עיקר חימום הוא בשעת שינה. וכן מבואר מלשון הרמב"ם (אסי"ב פכ"א הי"ט) והשו"ע (אה"ע סי כג סעי ג). אלא מדברי הגמ' משמע דמייירי בער דהרי הקשו מקרי"ש וקרי"ש הוא ודאי ער. שו"ר בערוליני (נדה יד. ד"ה לייט) שעמד בזה ונשאר בצ"ע. וי"ל דס"ל לרש"י ודעימה דכוותג הגמ' למי ששוכב ע"י"ל להרדם. והשלמת חיים (או"ח סי רכא) פסק להקל בזה]. ויש מחמירים אף כשהוא ער. [נחו"א (שיח השדה ברכות יג:) והמשנה הלכות (ט"ו סי צו). והגרש"א זצ"ל (ישא יוסף חי"ב יו"ד ססי לב) מצדד להתיר לשכב על הגב וללמוד בספר כדעת הראשונים שמשמע שהאיסור הוא דוקא בישן, ע"כ.ועיי בשלמת חיים (סי רכב) שבבית המרחץ אם הלה מוטל אפרקדן ורוחצין אותו, אם הוא לצורך רפואה שרי ובלא"ה אינו נכון. ועיי בתוס' ר"י החסיד (ברכות יג: ד"ה פרקדן)].

גדר שוכב

אף אם שוכב אבל מעלה את פניו באופן שאינם כלפי מעלה ממש שרי. [כן מבואר בלשון הרמב"ם (אסי"ב פכ"א הי"ט) שכתב ד"אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה על ערפו ופניו למעלה". מכפילות לשונו משמע דכל שאין פניו כלפי מעלה ממש לא חשיב אפרקדי. וכלשון הרמב"ם כתב השו"ע (או"ח שם). שו"ר בלקט הקמח (החדש סי ג אות ד') שכתב דיש לעיין אי פרקדן הוא דוקא כשאין כרים תחת ראשו ומניח כל הגוף ולא מוגבה ע"י הכרים, אבל כשיש כר אין בכלל פרקדן דמוגבה ראשו ומקצת גופו ע"י הכר תחת ראשו, וודאי אם יש כמה כרים שדומה כמעט ליושב דאין חשש, אבל בלא"ה, צ"ע. שו"ר שדעת הגרש"א זצ"ל (נשמ"א סי סג) דכמו שמותר להתפלל כשהוא שוכב פרקדן אם אמנם הוא נוטה קצת על הצד, כך מסתבר שיהיה מותר לו להתפלל כשהוא במצב של קצת ישיבה דהיינו כשראשו מורם קצת על כריות כך שכתפיו מורמים קצת מהמיטה או כשראש המיטה עצמה מורמת קצת כך שהוא אינו שוכב ממש, ע"כ. ועיי בקנין תורה (חי"ב סי קכ)].

נוטה לצד

אם נוטה מעט לצד שרי. [איתא בנדה (יד.) אמר רב יוסף פרקדן לא יקרא קרית שמע, קרית שמע הוא דלא יקרא אה מנגט שפיר דמי, לענין מנגט כי מצלי שפיר דמי, לענין ק"יש כי מצלי אסור, ע"כ. ופרש"י מצלי - מוטה מעט על צדו. ועיי ברייף (ברכות יג:) שכתב דכי מצלי פורתא שפיר דמי. ומבואר בדבריו שבנוטה קצת סגי. וכן מבואר בתוס' (נדה שם ד"ה ק"יש), וכ"כ המאירי (שם). וז"ל הרמב"ם (אסי"ב פכ"א הי"ט) אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה עד שיטה מעט. וכן פסק השו"ע (אה"ע שם ואו"ח שם)].

לעורר הישן אפרקדי

יש לעורר את מי שישן **אפרקדן**. [עיי בשלמת חיים (או"ח סי רכג) שכתב שיש לעורר את מי שישן אפרקדן שלא יבוא לידי עברה. אולם המשנה הלכות (ח"י"ב סי שם ד"ה ליעצם) כתב דבשוכב פרקדן כך שאינו ברור שיראה וגם האז אפשר שיעוררו וישכב על צדו ובעוד רגע שיעבור הישנו שוב יתהפך על פרקדן כי זה מדרבנן כ"י"א שלא מקפדין כה"ג אין לעוררו שהו"ל סייס, ע"כ. וכן פסק הגר"ח"ק זצ"ל (שאלת רב חי"ב פכ"ב תשובה ו)].

קטנים

קטנים אינם בכלל איסור זה, [דלא מבעיא לפי הטעם דגנאי דז"ל דבקטן לא שייך טעם זה כולי האי, אלא אף לטעם הרמב"ם הרי הקטן אינו בר הרהור ואינו בכלל חשש זה. מ"מ כשהם גדולים קצת אין ראוי להרגילם לישון אפרקדן. [שלמת חיים (או"ח סי רכד). ובלב העברי (לו: בהגה) כתב דחיוב על הרב להשגיח על תלמידיו ולהוכיחם שלא ישנו פרקדן, ע"כ. ועיי במשנה הלכות (חי"ו סי רלא)].

איסור יחוד

אסור להתייחד עם ערוה, משום שדבר זה גורם מכשול עברה. [שו"ע (אה"ע סי כב סעי א)].
אשה אחת עם שני אנשים

אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים, אבל אם הם פרוצים אסור. [קידושין פ.]].
וכן דעת פוסקי בני אשכנז. [רמ"א (שם סעי ה)]. וסתם בני"א שומר תורה ומצות בכלל כשר. [רמ"א (שם סעי ה)]. וי"א שבזמן הזה אין דין כשרים לענין זה. [רמב"ם (אסי"ב פכ"ב הי"ח)]. וכן יש לנהוג לבני ספרד. [שו"ע (שם)]. ומ"מ אין זה אלא חומרא. [משנה למלך (סוטה פי"א הי"ג) ושו"ת שער יוסף (לחדי"א סי ב ד"ה עוד זאת וסי ד ד"ה מוצא). וכן מבואר בעצי ארוזים (ש"ב) ועיי בנן האי (עוד יוסף חי פי שופטים ואתיות ז ח) א שבחיא בסתם כדעת המחבר ובשם הרמ"א. ושוב בת' שבעיר בגאדי נהגו שבדרך עם ג' אנשים ליכא יחוד, ומוכח שנהגו להקל כהרמ"א].

מי בכלל פרוץ

מי שמתייחד עם נשים וכ"ש אם עובר על קריבה דעריות מקרי פרוץ. [דבר הלכה (סי י ט אות ג). ועיי בלשון הרמב"ן (שם פב. ד"ה כל) והחכ"א (כלל קכו אות ה). ועיי צ"י"א (חו סי מ פי"ג)]. וי"א שאלו שמזוללים בראיית מראות שאינם צנועים [שבט הלוי (ח"ה סי רב)], אם יודעים חומר האיסור גם נחשבים פרוצים. [הגרש"א זצ"ל (נטעי גבריאל פי"ט הגה ט)].

עסקיהם עם הנשים (למקילין לעיל)

אף עם ב' אנשים שעסקיהם עם הנשים בשעת הדחק יש מקום להקל שאין משום יחוד. [משמעות הרמ"א (סי ה) גנו"כ (שם) שכת' דדוקא לענין יחוד עם ג' נשים מחמירינן שאין יחוד בכה"ג. ועיי בזה בדבר הלכה (סי י ט אות ו)].

האשה פרוצה (למקילים לעיל)

מתייחדת אישה אף אם היא פרוצה, עם שני אנשים כשרים (ואם א' מהם פרוץ יבואר להלן). [שב יעקב (סי יט) ועיי במקורות דלהלן לענין כשאחד מהם פרוץ].

אשה אחת עם איש א' כשר וא' פרוץ

אע"פ שבב' פרוצים ואשה אחת יש משום יחוד, מ"מ אם אחד כשר ואחד פרוץ יש אומרים שאין משום יחוד, כי מתיישב הכשר מן הפרוץ וכן הפרוץ אינו עושה שום דבר בפני הכשר.

[יש"ש (קידושין סי כב) ולפי סברתו י"ל אפי' אם האשה פרוצה נמי ליכא משום יחוד, דהרי אכתי שייך לומר שהכשר לא יעבור, ועיי"כ הפרוץ לא יעשה עבירה. וכן פסק הערך שי (שם). והחזו"א (סי לה) הסתפק בזה. ובשבט הלוי (ח"ה סי רב ד"ה אם ב' כשרים) נוטה להקל. ועיי עוד בדבר הלכה (סי י ט אות ה)].

איש אחד עם הרבה נשים

י"א שבאיש א' עם הרבה נשים אין משום יחוד. [רמ"א (שם סעי ה)]. ויש מחמירים. [רמב"ם (אסי"ב פכ"ב הי"ח) וכן נראה מסתימת השו"ע. והחכ"א (כלל קכו אות ד), הקשו"ע (כלל קכו אות ד) והערוה"ש הביאו ב' השיטות ללא הכרעה]. **ובשעת הדחק יש מקום להקל**. [שבט הלוי (חי"ג סי קפג) ואג"מ (אה"ע חי"ד סי סה אותיות יד וז). ודעת הגרש"א זצ"ל (תורת היחוד (פי"ג סוף הגה יט) להקל בזה].

הן פרוצות

אסור להתיחד עם ג' נשים נכריות או פרוצות. ואם אחת מהן כשירה אין משום יחוד (למקילים לעיל). [הגרש"א זצ"ל (תורת היחוד פי"ג הגהות לא-לב)].

עם פרוץ או עם מי שעסקו עם הנשים

אם האיש פרוץ או עסקו עם הנשים לכוי"ע יש משום יחוד אף עם ג' נשים. [רמ"א (שם סעי ה) לענין עסקו עם הנשים. ועיי במקנה (קדושין פב. על תוס') שה"ה עם פרוץ. וכן דעת הגרש"א זצ"ל (תורת היחוד פי"ג הגה כד). ועיי להלן לענין גדר של עסקו עם הנשים].

נשים עם הרבה אנשים

הרבה נשים עם הרבה אנשים, אין חוששין ליחוד (אף למחמירים באיש א' עם הרבה נשים). [שו"ע (שם סעי ו)]. י"א שאף אם הם פרוצים הדין כן. [כן יוצא מהשו"ע דס"ל דאין דין כשרים היום ומ"מ פסק כהאי התירא דהרבה והרבה. וכ"כ החכ"א (כלל קכו אות ג)]. וי"א שדוקא בסתם בני אדם הדין כן, אבל בפרוצים יש להחמיר גם בשלשה עם שלשה. [ח"מ (סי"ק ט), ב"ש (סי"ק יא) פתי"ש (שם סי"ק ה) בשם ברכ"י. אולם מהשו"ע הנ"ל משמע דאף בפרוצים שרי בכה"ג]. **ובשעת הדחק יש מקום לסמוך על המקילים**. [הגרש"א זצ"ל (תורת היחוד פי"ג הגה לה)].

כמה השיבי הרבה

י"א שב' עם ב' נקרא הרבה. [בי"ח (סוף אות ג, ח"מ (סי"ק ז) וט"ו (סי"ק ד)]. וי"א דדוקא שלש עם שלש דינם כהרבה. [ב"ש (סי"ק ח) וברכ"י הובא בפתי"ש (סי"ק ה). וכן נקט לעיקר החכ"א (כל קכו אות ג)]. ומ"מ אם הם כשרים יש מקום להקל בשלש נשים עם ב' אנשים. [חכ"א (כלל קכו אות ג)].

יחוד בלילה

אשה אחת עם שתי אנשים בלילה אסורים ביחוד אף לדעת המקילין לעיל, משום שחוששים שאי ירדם ונמצא השני מתייחד עם הערוה. ומ"מ אם הם שלשה אנשים אין משום יחוד. [רמ"א (שם סעי ה) ובאיור הגר"א (אות יג). ועיי בעזר מקדש (שם) משו"כ לחדש לענין כשיש נר דולק, עיי"ש]. ולילה בענין זה הוא זמן שרגילים בני אדם ללכת לישון. ועל כן אם השומר הוא קטן וכדומה יש לחוש מהזמן שהוא כבר רגיל ללכת לישון. [שהרי מקור דין זה הוא מהראב"ד (בעה"נ שער הפרישה) המובא בב"י (שם) וטעמו הוא משום שמא ירדמו].

אם רשאים השומרים לישון

אם יש שלש אנשים כני"ל רשאים לישון ואין צריך אפילו א' להישאר ער. [בית שלמה (או"ח ססי"י מח) משום שאין חשש עברה דמימר אמר דלמא ביני ביני ייקף או זה אה זה. דלא כדרישה (שם אות יב)].

אחד מהם פרוץ

יש אומרים שאף כשאחד מהם פרוץ אם יש עוד שני אנשים כשרים אין משום יחוד. [כמבואר לעיל לענין יחוד עם שתי אנשים וא' מהם פרוץ. דהרי דין זה למד הראב"ד מיוחד בדרך ושם המהרש"ל התיר עם א' פרוץ. ועיי בפתי"ש (סי"ק ד)].

אשתו עמו בלילה

אם אשתו עמו אין יחוד כלל אף כשהיא ישנה. [מאירי (קדושין פ.) ופני"ג (שם). וכן פסק בדבר הלכה (סי ז אות כב ובהגה כ), דלא כהפלתי (סי קצב סי"ק ד מובא במחצה"ש שם סי"ק יד). אולם שם איירי בענין כלה שפרסה נדה ועדיין לא בא עליה, ואי"כ י"ל דהיכן שכבר בא עליה מודו דמהני. ועיי"ש בתורת השלמים (סי"ק ח) דס"ל דאף בכלה שפרסה נדה מהני שמירת בעלה. וכן נקט בחזו"א (סי צא סוף אות ג)]. ואף כשהאישה הגיעה אחרי שאשתו הלכה לישון. [דהרי מרתת שמא אשתו תתעורר. וכן פסק הגרש"א זצ"ל (תורת היחוד פי"ו הגה ו)].

כנה עמה בלילה

י"א שבנה מועיל כשומר אף בלילה בלא שומר נוסף. [עיי בדבר הלכה (סי ח אות ו)].

לקחה כדור שינה

אם אשתו לקחה כדור שינה ונשתקעה עיי"ז בשינה, כיון ששוב אין היא שולטת על שינתה, יש להחמיר שיש באופן זה משום יחוד. [שבט הלוי (ח"ה סי רא ד"ה סי"א)].

נשים הרבה

י"א שאף לדעת המקילין שאין יחוד באיש א' עם ג' נשים, מ"מ בלילה יש משום יחוד. [בי"ח (אות ז ד"ה אין מנאן) שנקט שאפי' לדעת רש"י שמותר יחוד עם הרבה נשים בלילה בשעה שחיישינן שירדמו אסור]. וי"א שאפשר להקל בזה ביחוד עם ד' נשים. [הגרש"א זצ"ל (תורת היחוד פי"ג הגה כא)]. וי"א שאף בג' אפשר להקל. ומ"מ מבואר לעיל שלא סומכים בזה על המקילין אלא בשעת הדחק. [אג"מ (אע"ה חי"ד סי סה אות יד וז)]. והארכנו עוד בכל זה **בקדושת הבית חי"ב**.

הודעה משמחת

אחר ההצלחה הגדולה בס"ד של מילי דטהרה **"קדושת הבית"** על או"ח סימן ר"מ ואה"ע סימן כ"ה יצא לאור חלק שני על הלכות פו"ר, 'לא תקרבו', הסתכלות, יחוד, ו'נשמרתם מכל דבר רע' והמסתעף הכולל נדונים רבים רחבי היקף ודינים הנחוצים בענינים אלו באופן חסר תקדים.

לפרטים ניתן לשלוח מייל ל- **AMIKTA571@GAMIL.COM**

הגליון נתרם להצלחת התורם ומשפחתו | © **שמענתא עמיקתא** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503